Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: OAJ:n lausunto HE 114/2024 vp:n 20 g §:n 2 momentin muutosesitykseen

Viite: Lausuntopyyntönne 14.11.2024

HE 114/2024 vp:n 20 g §:n 2 momentin muutosesitys

OAJ ei kannata pienryhmä-sanan lisäämistä

Hallituksen esityksessä 114/2024 vp:n 20 g §:n 2 momentti kuuluu seuraavasti: ”Opetusryhmät muodostetaan siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä on enintään viisi oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena.”

Nyt esitetään, että momenttiin lisättäisiin pienryhmässä-sana ja momentti kuuluisi seuraavasti: ”Opetusryhmät muodostetaan siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä on enintään viisi oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta pienryhmässä oppilaskohtaisena tukitoimena.”

OAJ vastustaa esitettyä muutosta, ja arvioi sen heikentävän merkittävästi oppimisen ja koulunkäynnin tuen lainsäädäntömuutoksen tavoitteiden toteutumista. Se olisi myös vastoin hallituksen tavoitetta osaamistason nostamisesta jättäen juuri kaikista eniten tukea tarvitsevat erityisluokan oppilaat huomioonottamatta viiden oppilaan rajauksessa.

1. Muutos jättää kokonaan huomioimatta erityisluokkien oppilaat

Tämä yksi ”pienryhmässä”- sana romuttaisi koko uuden tuen järjestelmän jättämällä kokonaan huomiotta erityisluokanopettajan opetusta saavat erityisluokkien oppilaat, joita integroidaan yleisopetuksen luokkiin. Peruskoululaisista vuonna 2023 sai erityistä tukea 59 100 eli 10,5 % peruskoulun oppilaista. Näistä erityistä tukea saaneista oppilaista 35 %:lla oli 0-20 % opetuksesta erityisluokassa ja 80–100 % heidän opetuksestaan oli integroitu yleisopetuksen ryhmään ja 33 %:lla opetus oli jakautunut tätä tasaisemmin erityisryhmän/ -luokan sekä yleisopetuksen välillä, johon heitä integroitiin.

Eniten luokan- ja aineenopettajia ja yleisopetuksen oppilaita kuormittavat ja työrauhaan sekä toimivaan ja turvalliseen oppimisympäristöön vaikuttavat käyttäytymisen tai keskittymisen haasteiden takia pääsääntöisesti erityisluokilla opiskelevat oppilaat, jotka integroituvat yleisopetuksen ryhmiin. Yleisopetuksen ryhmissä on muutenkin paljon keskittymisen, tarkkaavuuden, toiminnanohjauksen, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteisia yleisopetuksen oppilaita, joilla ei ole päätöstä oppilaskohtaisesta tuesta. Erityisesti nepsy-haasteisia oppilaita on kaikissa yleisopetuksen ryhmissä jatkuvasti enemmän.

Jokaisessa ryhmässä on siis useita oppilaita, joilla on tarve ryhmäkohtaisille tukitoimille. Jos tämän lisäksi lakimuutoksen jälkeenkin yleisopetuksen ryhmään voi integroitua erityisluokista oppilaita ilman mitään rajoitusta, ei ole mitenkään mahdollista, että yksi opettaja pystyisi vastaamaan kaikkien näiden oppilaiden opetuksesta asiallisesti, varsinkin kun yleisopetuksen ryhmissä ei ole määritelty enimmäisryhmäkokoa. **Tämä romuttaisi myös ryhmäkohtaisen tuen tavoitteet. Siksi tarvitaan alkuperäisen esityksen mukainen säännös, joka turvaa ryhmään tällöin kaksi opettajaa. Tällainen sivistysvaliokunnan linjaus ohjaisi myös opetussuunnitelmaan tehtäviä määräyksiä tuen toteuttamisesta.**

Kaikkein oleellisinta olisi, että 20 g §:n 2 momentissa määrätään, että yleisopetuksen ryhmissä rajataan sellaisten oppilaiden määrää, jotka opiskelevat erityisluokassa eli joilla on erityisluokkapaikka. Heistä suuri osa integroituu yleisopetukseen eli opiskelee yhden luokan- tai aineenopettajan ryhmässä pääsääntöisesti taito- ja taideaineita, mutta usein myös monia reaaliaineita. Näille tunneille integrointia ei useinkaan voida jättää tekemättä, vaikka oppilaalla olisi vahvoja tuen tarpeita esimerkiksi käyttäytymisen, keskittymisen, tarkkaavuuden, toiminnanohjauksen, sosiaalisen vuorovaikutuksen yms. syyn takia.

Oppilaiden on voitava integroitua yleisopetukseen osassa oppiaineista jo sen takia, että erityisluokanopettajan opetustunnit tai oppiaineen hallinta ei välttämättä riitä kaikkien oppiaineiden opettamiseen. Integroituminen erityisluokasta yleisopetuksen ryhmään joissakin oppiaineissa on usein oppilaan edun mukaista ja sen pitäisi mahdollistaa oppilaalle opetussuunnitelman mukaisen opetuksen kaikissa oppiaineissa. **Ei kuitenkaan ole oppilaan oman tai muiden oppilaiden edun mukaista, jos tukea tarvitsevia oppilaita saa olla yhden opettajan vastuulla ryhmissä määrättömästi, kuten tilanne nykyään valitettavasti on.**

Tarvitaan tämä säännös, sekä valiokunnan kanta, jossa todetaan, että tilanteissa, joissa yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä on enemmän kuin viisi oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena, tarvitaan kaksi opettajaa.

2. Muutoksen seurauksena pienryhmiä ei perusteta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on kouluttanut jo yli kuukauden kaikissa tilaisuuksissaan, että 20 g §:n 2 momentissa tulee lukemaan tuo pienryhmä. **Tämä on jo johtanut siihen, että osa opetuksen järjestäjistä suunnittelee pienryhmien lakkauttamista syksyyn 2025 mennessä.** Viimeksi eilen saimme viestiä mm. Espoosta, että siellä suunnitellaan uuden lakimuutoksen myötä, että kaikki oppilaat opiskelevat jatkossa lähikouluissaan eli alueelliset pienryhmät puretaan vammaisopetuksen ryhmiä lukuun ottamatta. Espoossa suomenkielisen perusopetuksen johtoryhmä on siis linjannut näin 6.11.2024.

Tämä ministeriön ajama muutos vaikuttaa käytännössä niin, että oppilaat eivät pääse pienryhmiin, koska vain tämä vaikuttaisi yleisopetuksen yhden opettajan opettamien ryhmien muodostamiseen. Nykyisessä laissa keskeisenä ongelmana on ollut väljä tulkinnanvara, minkä johdosta tuen toteutuminen on eriytynyt oppilailla eri kunnissa. Mikäli sivistysvaliokunta tekee tällaisen lisäyksen 20 g §:n 2 momenttiin, romuttaa se tärkeimmän lakiuudistuksen, jota tällä hallituskaudella ollaan tekemässä. Tälle alkuperäiselle muotoilulle, jossa ei ole mainintaa pienryhmistä, on hallituksen esityksessä varattu rahoitus.

3. Valiokunnan tarkennettava perusteluita

Paras ratkaisu olisi, että 20 g §:n 2 momentti jää siihen muotoon, jossa se nyt on.

Tällöin pitää selventää sivistysvaliokunnan mietinnössä, että tämä 2 momentti tarkoittaa sitä, että opetusryhmät muodostetaan siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä on enintään viisi oppilasta, jotka on integroitu sinne erityisluokalta tai joilla on päätös erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetuksesta oppilaskohtaisena tukitoimena. On aina myös arvioitava erikseen, onko integrointi lainkaan mahdollista, jos oppilaalla on laaja-alaisia oppimisvaikeuksia, keskittymisen, tarkkaavuuden, toiminnanohjauksen, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita tai joku muu yleisopetuksen ryhmässä oppimista ja koulunkäyntiä vaikeuttava syy.

Tämä täsmennys ei aiheuta lisäkuluja, vaan ainoastaan selkeyttää tilannetta. Uuden lain 20 c §:n mukaan *“Oppilaskohtaisia tukitoimia ovat oppilaskohtainen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa ja 31 §:n 1 momentin nojalla oppilaalle annettavat oppilaskohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.*

Oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään 20 d §:ssä tarkoitetun arvion ja 20 f §:ssä tarkoitetun päätöksen perusteella oppilaan etu huomioon ottaen ensisijaisesti oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitetussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa.”

Uuden lain mukaan näin ollen oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama opetus annetaan aina

- **joko osittain pienryhmässä ja osittain muun opetuksen yhteydessä,**
- **jonkin oppiaineen tai oppiaineiden osalta kokonaan pienryhmässä tai**
- **osittain tai kokonaan erityisluokalla.**

Pidämme tärkeänä, että valiokunta tuo mietinnössään esille myös jo nykyiseen voimassa olevaan lakiin sisältyvän vaateen siitä, että aina pitää opetusryhmiä muodostettaessa ottaa huomioon lapsen etu sekä arvioida ryhmäkohtaisesti voidaanko opetussuunnitelman mukaista opetusta turvallisesti antaa kaikille ryhmän oppilaille. Arvioinnissa on otettava huomioon mm. koko oppilasryhmä sekä opetettava aine, tilat ja muut opetusjärjestelyt.

4. Resursointia ei tällä aikataululla pystytty arvioimaan

Tällä aikataululla emme pysty esittämään arvioita pienryhmä-sanan lisäämisen vaikutuksista resursointiin. Toteamme kuitenkin, että pienryhmä-sanan lisääminen supistaa velvoitetta, joten sen seurauksena vapautuisi uudessa laissa muutoksiin kohdennettuja resursseja.

Hallituksen esityksessä 4.2.1 Taloudelliset vaikutukset -kohdassa on kerrottu, millä perusteella hallituksen esityksessä opetusryhmien muodostamiseen on laskettu rahoitusta. Hallituksen esityksessä lukee: "Esityksessä ehdotetaan, että yleisopetuksen ryhmät muodostettaisiin siten, että yhden opettajan opettamassa ryhmässä olisi enintään viisi erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena saavaa oppilasta. Esityksessä on arvioitu, että näihin kuuluisivat nykyiset erityistä tukea saavat oppilaat, pois lukien ne oppilaat, jotka opiskelevat kokonaan pienryhmissä, sekä osa-aikaista erityisopetusta saavat tehostetun tuen oppilaat, eli noin 76 % prosenttia tehostettua tukea saavista oppilaista." Tähän ryhmien muodostamista koskevaan sääntelyyn on siis laskettu rahoitus sen mukaisesti, että vain ne oppilaat, jotka tilastokeskuksen lukujen mukaan opiskelevat kokonaan erityisluokalla, on jätetty huomioimatta rahoituksessa. **Hallituksen esityksen laskelmassa ja rahoituksessa ovat mukana kaikki ne oppilaat, jotka opiskelevat erityisluokilla, mutta integroituvat joissain oppiaineissa yleisopetukseen. Tähän on siis varattu rahoitus niin, että ei ole tarkoitettu vain pienryhmissä opiskelevia oppilaskohtaista tukea saavia oppilaita**.

Jo nykyisen lain mukaan opetusryhmät on pitänyt muodostaa niin, että kaikki oppilaat saavat opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä tarvitsemansa oppimisen ja koulunkäynnin tuen turvallisessa oppimisympäristössä. Oppimistulosten pitkäaikainen

lasku ja nykyistä tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden määrän kasvu joka vuosi todentaa meistä sitä, ettei nykyisellään oppimisen tukeen resursoida riittävästi, eikä oikeus tukeen toteudu kaikkien osalta. Lisäksi tätä osoittavat meistä myös oppimisen ja koulunkäynnin tuen valtakunnalliset arvioinnit. Ilman täsmällisempää lainsäädäntöä opetuksen järjestäjät eivät toteuta oppilaiden oikeutta tarvitsemaansa tukeen (Karvi Oppilaiden tuen tarpeet ovat kasvaneet, mutta oppimisen ja koulunkäynnin tuki takkuaa sekä mm. Aluehallintovirastojen vuotta 2021 koskeva peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi Erityisopetuksen tila).

Tämä väljennys pienryhmästä 20 g §:n 2 momenttiin vesittäisi hallituksen esityksen tavoitteen ehkäistä tilanteita, jossa luokan- tai aineenopettajan opetusryhmä voi muodostua kohtuuttoman haastavaksi. Tämä muutos mahdollistaisi nykyiseen tapaan opetusryhmillä kikkailun ja esimerkiksi kokonaisen erityisluokan integroinnin vaikkapa liikunnan opetusryhmään, jolloin opetussuunnitelman tavoitteisiin useinkaan ei päästä eikä oppilaille voida taata turvallista oppimisympäristöä.

Jos yhden opettajan opettamien opetusryhmien muodostaminen ei onnistuisi kaikissa tilanteissa niin, että ryhmässä olisi enintään viisi oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta saavaa oppilasta, tällöin tilanne olisi ratkaistavissa niin, että ryhmällä on näillä tunneilla kaksi opettajaa. Myös tähän on hallituksen esityksessä varattu rahoitusta.

Jos perusopetuslain oppimisen ja koulunkäynnin tuen painopistettä on tarkoitus siirtää ryhmäkohtaiseen tukeen, silloin yleisopetuksen ryhmien on oltava lähtökohtaisesti nykyistä pienempiä. Tästä ei kuitenkaan säädetä, mutta vaikutetaan kuitenkin ryhmän koostumukseen ja haastavuuteen. Siksi yleisopetuksen ryhmissä opiskelevien tukea tarvitsevien oppilaiden määrää on pystyttävä rajaamaan niin, että tässä huomioidaan myös erityisesti kaikkein haastavimmat oppilaat eli erityisluokkien oppilaat, jotka eivät haasteistaan huolimatta opiskele kaikkia oppiaineita erityisluokassa.

OAJ ei kannata 20 g §:n 2 momentin muutosta esitetyssä muodossa, koska se romuttaa alkuperäisen tarkoituksen yleisopetuksen ryhmien työrauhan sekä toimivan ja turvallisen opiskeluympäristön osalta.

Annamme edelleen mielellämme tarvittaessa lisäselvityksiä.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
Koulutuspolitiikan johtaja

Sari Jokinen
Erityisasiantuntija